

OSTRVO BUDNIH

Ljudi koji spavaju samo dva ili tri sata tokom dvadeset i četiri sata uvek su geniji. Barem oni za koje smo čuli. Nema veze što su oni za koje nismo čuli glupaci. Nesanica je genijalna. Mora biti. Pomislite samo na sav posao koji biste mogli da uradite, misli koje biste mogli da razvijete, knjige koje biste mogli da pročitate, koliko često biste mogli da vodite ljubav, dok dosadnjakovići leže hrčući.

U dimenziji Oriči, koja je prilično slična našoj, postoje ljudi koji uopšte ne spavaju.

Grupa naučnika naroda Haj Brisal na Oričiju postala je ubeđena da je san ostatak načina ponašanja koji je svojstven nižim sisarima, ali ne i homosapijensu. San može da posluži da ranjivi viši primati budu mirni i van opasnosti tokom noći, ali je nepotreban kad je u pitanju civilizovani život kao što bi to bila i hibernacija. Što je još gore, san je zapreka za inteligenciju – prigušivač mozga. Prekidajući funkcije mozga svake noći, grubim ometanjem povezanih misli, san sprečava ljudski um da ostvari svoj maksimalni potencijal. *San nas čini glupim*, bio je moto naučnika Oričija.

Njihova vlada je, plašeći se invazije suparničkog naroda Nuam, podsticala sprovođenje bilo kakvih eksperimenata koji bi mogli da Haj Brisalu daju prednosti u naoružanju ili u pogledu inteligencije. I tako, dobro finansirani, uz sjajne genetičare i deset parova plodnih i patriotski raspoloženih dobrovoljaca – svi su bili smešteni u ograđen prostor sa potrebnim zgradama zatvorenog tipa – ovi naučnici su započeli program koji je državna informativna mreža nazvala *Superpametni* i koji je bio zdušno podržavan u javnosti. I posle četiri godine, rođene su prve bebe koje uopšte ne spavaju. (Milion mladih roditelja zamagljenih pogleda mogli bi da ospore ovu izjavu, ali obične bebe zaista na kraju zaspe, otprilike onda kad njihovi roditelji treba da ustanu.)

Prve superpametne bebe su, međutim, umrle. Neke su umrle tokom prvih nedelja života, neke nakon nekoliko meseci. Plakale su dan i noć sve dok nisu otišle u smrt (i tišinu).

Naučnici su zaključili da je san odojčeta produžetak fetalnog razvojnog procesa i da se ne može bezbedno zaobići.

Haj Brisal i Nuam su bili u posebno neprijateljskoj fazi. Priča se da je Nuam radio na mikrobu koji se prenosi vazduhom i koji će dovesti do toga da svi muškarci u Haj Brisalu postanu sterilni. Široka podrška programu superpametnih bila je uzdrmana gubitkom novorođenčadi, ali se vlada nije pokolebala; genetičari su se vratili nacrtima i potražili nove parove dobrovoljaca. Dvadeset i dva para su se upisala još prvog dana. Za manje od dve godine počeli su da proizvode novu generaciju superpametnih.

Planiranje je bilo delikatno i precizno. Novorođenčad bi na početku spavala isto koliko i obične bebe, ali bi s vremenom postepeno ostajala sve duže budna i na duže periode, te se do četvrte godine očekivalo da u potpunosti prestanu sa spavanjem.

I prestale su da spavaju. Nisu slabile, napredovale su. Bile su to fine, zdrave bebe, ukupno dvadeset i dve. Gledale su u majke i osmehivale se. Ritale su se, gukale, sisale i puzale i radile su sve ono što bebe rade, uključujući i spavanje. Bile su bistre jer im je bi-

lo poklanjano mnogo pažnje i njihovo okruženje za učenje je bilo bogato, ali nisu bile geniji, još uvek. Učile su ono što bebe inače uče, uključujući *gu-gu* i *ga-ga*, zatim reči *ma-ma*, *tata*, *ne* i sve ostalo iz rečnika malog deteta, samo malo brže nego što je uobičajeno. Radikalno ubrzavanje procesa učenja i povećanje aktivne inteligencije bi trebalo da dođu onda kad deca prestanu da spavaju.

Kad im je bilo dve godine, većina je spavala manje od šest sati noću. Postojala je prirodna varijacija u onome što su direktori programa nazvali besani razvoj. Pobjednik je bila beba Ha Dab koja je prekinula sa popodnevnom spavanjem već sa deset meseci, a sa dvadeset i šest meseci je spavala samo dva ili tri sata noću.

Nekoliko meseci Ha Dab, lepi mališan sa krupnim očima i srebrnastom, kovrdžavom kosom, bio je miljenik medija u Haj Brisalu. Bio je na svakom malom ekranu – *pametni dečko*. Ide Ha Dab, radosno se gega kroz sobu, da dočeka glavnog naučnika, doktora profesora Uja Taga, autora knjige *Besanica: rešenje*, koji se sagnuo i sa stegnutim, mada iskrenim osmehom, protresao dečakovu malenu šaku. Evo ga Ha Dab kako se kotrlja na travi sa *blap* štenetom koje mu je poklonio *Vrhovnik Vrha* Haj Brisala. Ovde se Ha Dab sklupčao u svom krevetiću kao da spava, sa palcem u ustima, ali ponovo ustaje potpuno razbuđen kako bi pozirao čoveku koji ga snima kamerom. A zatim je pametni dečko nestao sa mreže, kao što se obično i desi sa svakim modnim ludilom. Preko godinu dana malo se toga čulo o programu superpametnih.

Zatim je *Visoko intelektualna mreža Lokus* Haj Brisala pustila neinteraktivni informativni video koji je – obazrivo – pokrenuo neka pitanja koja su se ticala ispravnosti teorije o besanici i superpameti *test-dece*. Najinformativniji deo videa bila je kratka scena Ha Daba, koji je sada imao tri i po godine i uopšte više nije spavao, kako se igra sa svojim *blap* psom. Na snimku se vide obojica, šarmantna mala stvorenja, dok se nešto grublje igraju u parku, ali je malo zabrinjavajuće to što golo dete prati psa umesto da pas prati dete. Ha Dab se, takođe, činio čudno nezainteresovanim za prisustvo stranaca. Kad su mu postavljena pitanja, ponekad je ignorisao onog ko mu se obraćao, a katkad je odgovarao nasumično, kao da mu ni govor ni ljudski odnos ne znače mnogo. Kad su ga pitali *Da li sada ideš u školu?*, udaljio se nekoliko koraka i spustio se odmah ispred kamere, gde je izvršio nuždu. Nije delovalo da ima drskosti u tome što je uradio. Samo čiste besramnosti.

Međutim, drugo dete prikazano na snimku, Ra Nja, nežna devojčica od skoro četiri godine koja je bila označena kao „spora u razvoju” zato što je još uvek spavala četiri sata noću, odgovarala je na pitanja reportera sa neodoljivim entuzijazmom, govoreći im kako joj se dopada škola jer imaju mikroskope sa *mrdajućim prstićima* u njima i kako može da pročita svoj *bukvar* gotovo ceo. Ipak, Ra Nja nije postala sledeća miljenica medija. Oni koji su vodili program superpametnih nisu dozvolili pristup kamerama tokom sledeće dve godine – sve dok interesovanje javnosti i pritisak medija nisu postali isuviše jaki da bi istrajali u odbijanju.

Tada je prof. dr Uj Tag proglasio da je test besanice bio uspešan. Nijedno od dvadeset i dvoje dece, koja su sad imala između skoro četiri i šest godina, nisu spavala više od pola sata noću, i sva su bila izvrsnog zdravlja. Što se pak njihovog intelektualnog razvoja tiče, s obzirom na to da on nije isti kao kod dece koja spavaju, nemoguće je koristiti iste

standarde prilikom njegovog određivanja, objasnio je. Mada, nije bilo sumnje da su visoko inteligentna.

Ovo nije zadovoljilo ni publiku ispred malih ekrana, niti naučnike koji su dovodili u pitanje teoriju besanice, pa čak ni vlast koja je podržavala program prof. dr Uja Taga u nadi da će nastati nova generacija genija koja će potući Nuam do kolena i učvrstiti Haj Brisal u ulozi najveće supersile na svetu. Nakon dosta vremena, pritisaka i sastanaka odbora, Komisija za naučno istraživanje koja je trebalo da sastavi nepristrasni izveštaj bila je nametnuta Uju Tagu koji se žestoko opirao tome, kao i njegovom osoblju.

Istraživači su ustanovili da su mnogi od roditelja *superpametnih* bili očajnički željni razgovora s njima, da su molili za savet, pomoć, terapiju za svoju decu. Jedni za drugim, ovi brižni i očajni očevi i majke izgovarali su iste reči: „Oni mesečare.”

Jedna mlada majka, neobrazovana ali pronicljiva, stavila je svog malog dečaka ispred ogledala i rekla istraživačima da ga posmatraju. „Mi Min”, rekla je detetu, „vidi, Mi Min, ko je to u ogledalu? Ko je to, dušo? Taj mali dečak, šta on radi?” Ali dete „nije imalo nikakav odnos prema sopstvenom odrazu”, kako je istraživač napisao. „Nije pokazao nikakvo interesovanje za njega. Nijednom nije pogledao u oči odrazu u ogledalu. Kasnije sam primetio da, iako se njegov pogled povremeno ukrštao sa mojim, nije me gledao u oči, niti sam ja mogao da pogledam u njegove. Ovo mi se činilo čudno uznemirujućim.”

Isti istraživač je, takođe, bio uznemiren činjenicom da nijedno od dece nije pokazivalo na nešto niti je pratilo prst uperen u nešto. „Životinje i mala deca”, napisao je, „pregledaju u prst nego u pravac na koji prst pokazuje, i ne umeju sami da pokazuju. Pokazivanje kao suvisli gest koji se najlakše shvata deo je normalnog, spontanog razvoja koji se javlja tokom prve godine detetovog života.”

Superpametni su slušali direktne, proste naredbe, ali ne uvek. Ukoliko bi im rekli *Idi u kuhinju! ili Sedi!*, često bi poslušali. Ako bi ih pitali *Jesi li gladan?*, dete bi otišlo ili ne bi otišlo u kuhinju ili za sto da uzme hranu. Kad bi se povredilo, nijedno od dece ne bi trčalo plačući odraslom da se požali. Samo bi se sklopčali uz ječanje ili bez zvuka. Jedan otac je rekao: „Kao da ne zna da se to njemu desilo, kao da se nešto desilo, ali da on ne zna da se to desilo njemu.” Ponosno je dodao: „Jak je. Pravi vojnik. Nikada ne traži pomoć.”

Ne čini se da iskazane nežnosti nešto znače deci, iako se, ukoliko im se ponudi zagrljaj, može desiti da se priljube ili sklopčaju uz onoga ko im se obraća. Ponekad bi dete reklo ili otpjevalo neke nežne reči – *lepo lepo lepo, mama meka, mama meka* – ali ne kao odgovor na reči ljubavi koje im upućuju roditelji. Odazivaju se na imena i mnogi od njih odgovaraju kako se zovu kada ih pitaju za ime, mada neki ni toliko. Roditelji su rekli da deca sve više *pričaju sama sa sobom* ili *uopšte ne slušaju* i da je njihova upotreba zamjenica često proizvoljna – *ti* umesto *ja* ili *mene* umesto *njih*. Čini se da njihov govor postaje sve više spontan a ne uzvrat, nasumičan a ne smislen.

Nakon više od godinu dana strpljivog i intenzivnog istraživanja i rasprava, istraživači su objavili svoj izveštaj. Jezik izveštaja je bio veoma obazriv. Posebno su naglasili slučaj Ra Nje, koja je nastavila da spava jedan sat noću i čak bi povremeno zadremala preko dana, i koja je, zbog toga, smatrana, u pogledu eksperimenta, neuspehom. Razliku Ra Nje u odnosu na druge *superpametne* je živopisno i neoprezno opisao jedan istraživač

TV reporteru: „Ona je slatko dete, sanjivo. Svi su oni sanjivi. Odluta, mislim, njen um odluta; razgovor s njom izgleda otprilike kao razgovor sa psom, znate? Na neki način ona sluša, ali većina onoga što kažete za nju je prosto šum. Ali ponekad nekako zadržti kao neko ko se tek probudio, i onda je *tu*, i tada *zna*. Nijedno od druge dece to ne radi. Oni nisu *tu*. Oni nisu nigde.”

Zaključak istraživača je bio da se čini da „stalna budnost sprečava mozak da dosegne punu svesnost”.

Mediji su s užitkom mesec dana trubili o zombi mališanima – o moždano mrtvima koji hodaju, o programiranom autizmu, o dečjim žrtvama na oltaru nauke, *Zašto me ne puste da spavam, mama?* – a zatim su izgubili interesovanje za celu priču.

Vladin interes je bio živ još dvanaest godina usled stalnog ubeđivanja prof. dr Uja Taga koji je imao saveznike među najvažnijim savetnicima *Vrhovnog Vrh*a i uticajnim generalima u vojsci. Zatim, iznenada i bez obaveštavanja javnosti, finansiranje projekta je bilo prekinuto.

Mnogi od naučnika koji su nadgledali projekat već su ga bili napustili. Prof. dr Uj Tag je doživeo srčani udar i umro. Uzrujani roditelji *superpametnih* – koji su bili naterani da ostanu u tom zatvorenom prostoru svih tih godina, gde su bili dobro hranjeni i oblačeni i, naravno, gde su imali pristup svim modernim pogodnostima osim uređajima za komunikaciju – izašli su napolje i zavapili za pomoć.

Njihova deca su imala između petnaest i sedamnaest godina i uopšte nisu spavala. Sa pubertetom, ušli su u potpunosti u stanje koje su neki posmatrači opisali kao stanje izmenjene svesti, dok su drugi to stanje nazvali – mesečarenje. Poslednja reč je bila veoma neprikladna. Ta deca su bila sve samo ne uspavana. I bila su svesna svog okruženja za razliku od mesečara koji izađe na ulicu, među automobile. Oni su bili fizički svesni sve vreme. Nikada nisu bili nesvesni.

Telesno su bili zdravi. Zato što su bili dobro i redovno hranjeni, i s obzirom na to da im je hrana uvek bila dostupna, nisu imali lovačke sposobnosti niti su umeli da tragaju za hranom. Hodali su unaokolo, trčali bez cilja, ljuljali se na igralištima ili na granama drveća u parku, kopali rupe, pravili gomilice zemlje i rvali se između sebe. Kako su sazrevali, te borbe psića su počele da vode ka seksualnim igrama i ubrzo ka kopulaciji.

Dve majke i jedan otac su počinili samoubistvo tokom svog dugog zarobljeništva, dok je jedan otac umro od moždanog udara. Četrdesetoro preostalih roditelja su neprestano čuvali stražu, godinama, pokušavajući da obuzdaju svoju decu: dvanaest devojčica, adolescentkinja, i deset dečaka, adolescenata, koji su stalno bili budni. Uslovi eksperimenta su sprečavali roditelje da zaključavaju vrata, te nisu mogli da spreče mlade ljude da se sreću. Molbe roditelja da im se dozvole ključevi i brave i kontraceptivna sredstva, prof. dr Uj Tag je odbio jer je bio ubeđen da će druga generacija *besanih* u potpunosti opravdati njegovu teoriju, kao što je objašnjeno u njegovom neobjavljenom rukopisu *Besanica: odgovor će doći*.

Kad je prostor gde su bili zatvoreni najzad otvoren, četiri devojke su imale bebe o kojima su se brinuli babe i dede. Još tri devojke su bile trudne. Jednu od majki je silovao jedan *besani* dečak i ona je, takođe, bila trudna. Bilo joj je dozvoljeno da izvrši abortus.

Posle toga je usledio mračan i sraman period tokom kojeg je vlada negirala bilo kakvu odgovornost za eksperiment i ostavila subjekte tog eksperimenta da se brinu sami o sebi. Neki od *superpametnih* su bili seksualno eksploatisani i zloupotrebljavani u pornografske svrhe. Jednog je ubila majka, navodno u samoodbrani; odslušila je kratku kaznu u zatvoru. Na kraju, tokom vladavine novog *Četrdeset četvrtog Vrhovnog Vrh*a, svi preživeli *besani*, uključujući i njihovu decu, bili su odvedeni u rezervat na udaljenom ostrvu u delti velike reke Ru Mu, gde se i danas nalaze njihovi naslednici, štićenici Haj Brisala.

Druga generacija nije uspjela da opravda teoriju Uja Taga, ali je dokazala sposobnost genetičara: bili su uzgojeni kako treba. Nijedan potomak *superpametnih* nije bio sposoban da spava nakon navršene pete godine života.

Danas postoji oko pedeset i pet *besanih* na *Ostrvu budnih*. Klima je veoma topla i oni hodaju goli. Voće, sir, hleb i drugu hranu kojoj nije potrebno pripremanje svakog drugog dana vojni brod ostavlja na obalu. Osim ovog donošenja hrane, koja se samo dobaci sa broda, ne postoji nikakav kontakt s njima. Nikakva humanitarna ili medicinska pomoć nije dozvoljena. Turistima, uključujući i one iz drugih dimenzija, dozvoljen je boravak na susednom ostrvcetu odakle mogu da vide *besane* iz skrovišta preko moćnog teleskopa. Timovi naučnika-posmatrača povremeno bivaju spuštene iz helikoptera u dve kule za posmatranje koje se nalaze na samom ostrvu. Ove kule, nedostupne *besanima*, opremljene su infracrvenim i drugim visokosofisticiranim uređajima za posmatranje; posmatrači ostaju skriveni iza neprozirnog stakla. Aktivistima iz udruženja „Sačuvajte *besane* bebe” dozvoljeno je da marširaju i da se mole na južnoj obali. S vremena na vreme, ovi aktivisti pokušavaju spasavanje *besanih* čamcima, ali ih vojni brodovi i helikopteri uvek zaustave.

Besani se sunčaju, hodaju, trče, penju se, ljuljaju, rvu, češljaju se ili češljaju jedni druge, drže i doje bebe i imaju seksualne odnose. Muškarci se bore između sebe usled seksualnog rivalstva i često pretuku žene koje odbijaju seksualni odnos. Svi se povremeno tuku zbog hrane i bilo je slučajeva ubistava naizgled bez razloga. Grupno silovanje je uobičajeno kad se muškarci uzbude gledajući druge tokom kopulacije. Postoje nagoveštaji privrženosti između majke i deteta, kao i između braće i sestara. Inače ne postoje nikakvi društveni odnosi. Učenje ne postoji i nema znakova da pojedinci razvijaju neke veštine ili usvajaju običaje imitiranjem. Većina žena zatrudni godinu dana nakon što napuni trinaest ili četrnaest godina, pa nadalje. Njihove materinske veštine mogu jedino biti urođene, te pitanje da li ljudska bića imaju bilo kakve urođene veštine još nije rešeno; u svakom slučaju, većina beba umre. Majke ostavljaju svoje mrtve bebe tamo gde su ležale. Nakon što prestanu da sisaju, deca se brinu sama o sebi; s obzirom na to da uvek ima viška hrane, priličan broj doživi pubertet.

Odrasle žene umiru najčešće zbog brutalnosti ili komplikacija nastalih usled porođaja. *Besane* žene retko dožive trideset godina. Muškarci žive duže, ako prežive opasne pozne tinejdžerske godine i rane dvadesete kad su borbe gotovo stalne. Najdugovečniji stanovnik *Ostrva budnih*, FB-204, koju je posmatrački tim nazvao Fibi, bila je žena koja je doživela sedamdeset i jednu godinu. Fibi je rodila jedno dete kad je imala četrnaest godina i nakon toga je očigledno ostala sterilna. Nikada nije odbijala pokušaje muškaraca

da s njom imaju odnos i zbog toga je retko bivala pretučena. Bila je stidljiva i veoma lenja, retko se pojavljivala na plaži sem da pokupi hranu i da se zatim ponovo povuče u šumu s onim što je sakupila.

Trenutni patrijarh je sedi muškarac, MTT-311, pedeset i šest godina star, mišićav i dobro građen. Veći deo dana provodi sunčajući se na plaži, dok tokom noći besciljno luta šumom u unutrašnjosti ostrva. Ponekad kopa rupe i kanale rukama ili gomila stene kako bi zagradio potok iz čisto fizičkog zadovoljstva budući da te brane nemaju nikakvu svrhu i da nisu dovoljno čvrste da promene tok potoka. Jedna od mladih žena svake noći gomila otkinutu koru drveća i lišće te pravi od njih nešto nalik velikim gnezdima, mada ih nikada ne koristi ni za šta. Nekoliko žena hvata mrave i larve u palom drveću i jede ih, jedne po jedne. Ovo su jedini uočeni dokazi smislenog ponašanja koje ne podrazumeva samo zadovoljenje trenutnih fizičkih potreba.

Iako su veoma prljavi i većina žena brzo stari, mnogi *besani* su lepi u mladosti. Svi posmatrači, komentarišući njihov izraz lica, opisuju ga kao umiljat, smiren, neprirodno miran. Skorašnja knjiga o *besanima* je naslovljena *Srećni ljudi* – s oričijevskim ekvivalentom znaka pitanja na kraju.

Oriči mislioci nastavljaju da vode rasprave o *besanima*. Da li si srećan ako nisi svestan da si srećan? Šta je svest? Da li je svest zaista prava blagodat? Kome je bolje, gušteru koji se sunča ili filozofu? Bolje – u kom smislu i zašto? Gušteri postoje mnogo duže nego filozofi. Gušteri se ne kupaju, ne pokopavaju svoje mrtve i ne izvode naučne eksperimente. Ima mnogo više guštera nego filozofa. Da li su onda gušteri uspešnija vrsta od filozofa? Da li bog više voli guštere nego filozofe?

Za kakve god odgovore da se čovek odluči, posmatranje *besanih* ili guštera, čini se, ukazuje na to da svest nije neophodna da bi se živelo zadovoljnim, čulnim životom. Zaista, kada se svest dovede do takvih ekstrema do kakvih su je ljudska bića dovela, ona može da predstavlja smetnju osećanju istinskog zadovoljstva: crv u jabuci sreće. Da li svest o biću ometa samo biće – iskrivljuje ga, unazađuje, sakati? Čini se da svi mistični obredi u svakoj dimenziji upravo tragaju za begom od svesti. Ukoliko je nirvana um oslobođen sebe, kojem je dozvoljeno da se spoji sa telom u čistom telesnom jedinstvu sa svetom i bogom, zar onda *besani* nisu dosegli nirvanu?

Sigurno je da svest dobijamo po visokoj ceni. Njena cena je, očigledno, to što trećinu života provedemo slepi, gluvi, nemi, bespomoćni i bezumni – u snu.

Međutim, mi sanjamo.

Pesma „Ostrvo budnih“, čiji je autor Nu Lap, opisuje *besane* kao one koji ceo svoj život provode „u snu snova...”

Snovi vode uvek plove kraj sprudova

snovi tela sreću se, otvaraju poput dubokih cvetova,

snovi očiju zauvek otvoreni za sunce i zvezde...

Dirljiva pesma nudi jedan od retkih pozitivnih načina gledanja na *besane*. Ali naučnici Haj Brisala, iako bi voleli da mogu da se slože sa pesnikom kako bi olakšali svoju kolektivnu savest, insistiraju na tome da *besani* ne mogu da sanjaju.

Kao i u našoj dimenziji, samo određene vrste životinja, uključujući ptice, pse, mačke, konje, majmune i ljude, redovno dospevaju u posebno i veoma specifično moždano/

telesno stanje poznato kao san. Jednom kad dospeju u to stanje, neki od njih ulaze u još čudnovatije stanje ili aktivnost koju karakterišu specifični tipovi moždanih talasa i frekvencija, a to se zove sanjanje.

Besanima nedostaje to stanje. Njihov mozak to ne radi. Oni su poput reptila koji tonu u stanje mirovanja, ali ne spavaju.

Filozof Haj Brisala, To Had, objašnjava ove paradokse: da bi bio *ja*, čovek mora biti ništa. Da bi poznavao sebe, čovek mora biti u stanju da ne zna ništa. *Besani* poznaju svet stalno i neposredno, bez praznog vremena, bez mesta za sopstvo. Pošto nemaju snove, ne pričaju priče i stoga nemaju potrebu za jezikom. Bez jezika, nemaju laži. Zato nemaju budućnost. Oni žive ovde, sada, u savršenom dodiru sa stvarnošću. Žive u čistoj činjenici. Ali ne mogu da žive u istini, jer put do istine, kaže filozof, vodi preko laži i snova.

(S engleskog prevela Danijela Jovanović)